Газета издается на балкарском языке с 1924 года.

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

ЗАМАН

Орта кюн, хычауман ай (май), 19, 2022 жыл

№ 56 (21101)

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ — ВРЕМЯ — ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

КъМР-ни БАШЧЫСЫ

«Власть толтургъан мадарла халкъны къолайлыгъын эмда ырахатлыгъын игилендирирге бурулундула»

Тюнене КъМР-ни Башчысы **Казбек Коков** Парламентни мекямында депутатла бла тюбешгенди. Анда сёз республиканы 2021 жылда социал-экономикасыны болумуну, быйылгъа салыннган борчланы юслеринден баргъанды.

Жыйылыугъа министрле, жер-жерли самоуправление органланы келечилери да чакъырылгъанды-ла. Аны Парламентни спикери **Татьяна Егорова** бардыргъанды.

Казбек Валерьевич тюбешиуню Россейде, тыш къыраллада шёндюгю болумну, политика къымылдауланы, РФ-ге къажаулукъну эсге алып бардырыргъа оноу этилгенин билдиргенди.

- Россейни президенти Владимир Путин нацизмни ниетлерини жайылыуун эмда къыралыбызны тёгерегинде къоркъуулу болумланы тохтатыугъа уллу къыйын салгъанын кёребиз. Алай Украина, анга болушхан запад къыралла, Америка бизни эшитмегендиле, мамырлыкъны орунуна къажаулукъну сайлагъандыла. Ала Россейни къарыусуз этип, ахырда чачыугъа салгъандыла битеу ючлерин. Быллай болумлада Донецкни, Луганскны, ала бла бирге уа Россейни да къоркъуусузлукъларын жалчытыргъа керекди. Украинаны сауутланыуун тохтатыр мурат бла башланнганды анда энчи операция,-дегенди ол.

Алай запад къыралла Россейни тохтатыр ючюн экономика, финанс санкцияла кийиргендиле, информация уруш ачхандыла. «Не кюрешген эселе да, бизни душманларыбызны жамауатны чачалмагъандыла. Ол угъай, халкъ бютюнда бирикгенди»,-деп къошханды.

Казбек Валерьевич шёндюгю болумда къырал власть органла экономиканы ышаннгылылыгъын сакълауда, социал излемлени жалчытыуда къаллай мадарла толтургъанларын халкъгъа баям этиуню магъаналылыгъын белгилегенди. «Былтыр республиканы социал-экономикасында эсепле бла шагъырей этерге, быйыл бизни аллыбызда болгъан муратланы юслеринден сизде билдирирге сюйюп къурагъанбыз бу тюбешиуню»,-деп чертгенди республиканы оноучусу.

Россейге къажау санкцияла уа алгъын да кийирилгендиле, алай ала къыралны экономикасын айнытыугъа жангы амалла бергендиле. Казбек Коков озгъан жыллада жыйышдырылгъан сынау бюгюннгю болумладан бет жарыкълы къутулургъа себеплик этериклерине ийнанганын айтханды.

-Анга уа экономикада тарихле да шагъатлыкъ этедиле. Былтыр республиканы кесинде чыгъарылгъан продукцияны ёлчеми, ал тергеулеге кёре, 205,4 миллиард сомдан озгъанды. Ол а 2020 жылны 102,6 проценти тенгликди. Ёсюу эл мюлкде да барды. Былтыр 68,8 миллиард сом багъасы продукция чыгъарылгъанды, ол а 2020 жылны 110 проценти тенгликди,-деп билдиргенди республиканы оноучусу.

Туризмде жетишимле энчи белгиленнгендиле. Былтыр республикада миллиондан аслам адам солугъанды. Юч жыл мындан алгъа туризмден бюджетге 2 миллиард сом тюшген эсе, былтыр а файда 10 миллиарддан озгъанды. Казбек Коков республиканы къонакълары къуру санкцияланы хайырындан ёсмегенлерин чертгенди. Ол отрасльни айныууна тийишли инфраструктура къуралгъаны себеплик этгенин айтханды.

Былтыр бюджетни файдасы 51,9 миллиард сомгъа жетгенди. Республиканы кесини файдалары ёсгенлерин да иги шартха санагъанды докладчы. «Кеси файдала 13,7 миллиарддан озгъандыла. Ол а къыралны жанындан бизнесге этилген болушлукъну хайырлылыгъына шагъатлыкъ этеди»,-дегенди Казбек Валерьевич.

Къоранчла 50, 2 миллиард болгъандыла. Къытлыкъгъа къарамай, кредит борчла алынмагъандыла, аны бла бирге къырал борч 360 миллион сомгъа азайтылгъанды. Былтыр а аны тёлеуге 23 миллион сом бёлюннгенди. «Бир 3-4 жыл мындан алгъа жумушлагъа 400 миллион къоратылып тургъанды. Былтыр а аялгъан ахчаны социал магъаналы жумушлагъа къоратыргъа онгубуз болгъанды»,-деп къошханды республиканы башчысы.

Социал магъаналы жумушланы арасында бюджет сферада ишлегенлени айлыкъларын былтыр августда 10 процентге кётюрюрге къолдан келгенин белгилегенди. Бу тёлеулеге бюджетде къошакъ халда 504,5 миллион сом салыннганды. «Жылны эсеплерине кёре, былтыр орталыкъ айлыкъ 31 679 сом болгъанды, ол а 2020 жылны ёлчеминден 4,9 процентге асламды»,-деп чертгенди Казбек Валерьевич.

Алай бла уа халкъны орталыкъ къолайлыгъы 22,0 минг сомдан 25,8 минг сомгъа дери ёсгенди. Факъыралыкъны ёлчеми уа 24,2 процентден 18,2 процентге дери азайтылгъанды. Бу тарихлеге кёре республика къыралны алчы субъектлерини арасындады.

Докладда инсанланы къауумларына къырал себепликни, урунуу рынокну ышаннгылылыгъын сакълауну, миграция болумланы юслеринден да айтылгъанды. Кёп жылланы ичинде биринчи кере болуп, халкъны саны къорамагъанды. «Сёзге, он жыл мындан алгъа тышына 5548 адам кетген эди, 2017 жылда уа – 2397 адам. Былтыры тарихлерине тийишлиликде, халкъны санына 250 адам къошулгъанды. Адамларыбыз тышына кетмегенлери бек магъаналыды»,-дегенди Казбек Валерьевич.

Сёз миллет проектлени тамамлауну, аланы чеклеринде социал объектлени ишлетиуню эм жангыртыуну, жол мюлкню тапландырыуну, адамланы оюла тургъан юйледен кёчюрюуню, эл мюлкню айнытыуну мадарларыны, къурулушда жетишимлени юслеринден да баргъанды. Казбек Валерьевич Тырныауузда вольфрам-молибден жарашдырыу комбинатны ишин жангыртыу жаны бла проектни болжаллары алышынмагъанларына энчи эс бургъанды.

Муратланы юслеринден айта, жылны ахырына дери социал магъаналы 70 объект ишлетирге белгиленнгенин билдиргенди. «Жууукъ кюнледе уа «Восточный» микрорайонну проектин кёргюзтюрге сюебиз. Анда инвестицияланы саны 40 миллиарддан озадыла. Алгъын микрорайонну айнытыргъа онг болмагъанды. Алай «Стимул» федерал программаны мурдорунда къурулуш бардырыллыкъ жерде инфраструктураны къураргъа амалыбыз боллукъду»,-дегенди республиканы башчысы.

Быйыл жолланы тапландырыу, халкъны суу бла жалчытыу, пассажирлени жюрютюню игилендириу, туризмни андан ары айнытыу жаны бла мадарла андан ары бардырыллыкъдыла. Цифралы экономиканы игилендириуге уа энчи эс буруллукъду.

- Битеу бу мадарда халкъны къолайлыгъын, ырахматлы жашауун къураугъа бурулундула. Алай салыннган борчланы бет жарыкълы толтурур ючюн а, жамауат-политика ышаннгылылыкъны сакъларгъа, жамауатны бирикдирирге, властьны бла халкъны араларында байламлыкъланы кючлерге тийишлиди. Барыбыз да биригип ишлесек, аланы тамамлаялгыгъыбызгъа толу ийнанама,-дегенди докладыны ахырында Казбек Коков.

Татьяна Егорова Казбек Коковха республиканы социал-экономика болумуну юслеринден терен доклад этгени, толтурургъа белгиленнген жумушланы юслеринден айтханы ючюн ыразылыгъын билдиргенди. «Депутатла аланы жашауда бардырыуда къолдан келгенни этерге хазырдыла»,-дегенди.

КъМР-ни Башчысыны доклады газетни келир номеринде толусунлай басмаланырыкъды.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Конференция

Республиканы къуралыу эм айныу атламлары сюзюлгендиле

КъМР-ни 100-жыллыгъын белгилеуню чеклеринде Парламентде «Къабарты-Малкъар Россей Федерацияны къауумунда: мурдору, айныуу, конституция болуму» (1922-2022 жж) деген темагъа битеуроссей илму конференция бардырылгъанды.

Бу тарых магъаналы илму жыйылыу башланырны аллында китап кёрмючге къарар онг бар эди. Анда РАН-ны Къабарты-Малкъар илму арасыны Гуманитар тинтиулени институтуну алимлерини тинтиулери кёргюзтюлгендиле. Кёрмючге Къабарты-Малкъарны тарыхыны, къыраллыгъы къалай тохташханыны, республиканы халкъларыны культураларыны, адет-тёрелерини юслеринден сейир китапла киргендиле.

Жыйылгъанла ала бла шагъырей болгъандан сора, конференция ишин башлагъанды. Анга КъМР-ни Башчысыны Администрациясыны таматасы **Мухамед Кодзоков**, Къарачай-Черкесни Халкъ жыйылыууну башчысыны биринчи орунбасары **Смаккуланы Дагир** бла бирге келген делегация, Чечен Республиканы Правительствосуну Председателини орунбасары **Джамбулат Умаров** да келгендиле. Дагъыда аны ишине КъМР-ни Жамауат палатасыны башчысы **Хазраталий Бердов** бла аны орунбасарлары **Атталаны Жамал** бла **Людмила Федченко**, КъМР-де Адамны эркинликлери жаны бла уполномоченный **Зумакъулланы Борис**, Парламентде Жамауат советни таматасы **Бечелланы Илияс**, министрле, депутатла, жамауат эм илму къуллукъчула да къатышхандыла.

Биринчиден, архив документледен, видеоладан къуралгъан ролик кёргюзтюлгенди. Анда совет къырал къурала башлагъан кезиуню, Уллу Ата журт урушну жыллаында эмда республика гитлерчиледен эркин этилгенден сора халкъ мюлню аягъы юсюне этиуню, къыралны политика мурдору алышыннгандан сора жашауну юслеринден сейир кадрланы кёрюрге боллукъ эди.

Конференцияны КъМР-ни Парламентини Председатели Татьяна Егорова ачханды. Ол РФ-ни Президенти 2018 жылда 16 октябрьде къол салгъан Указгъа тийишлиликде, Къабарты-Малкъарны 100-жыллыгъын белгилеуню программасы къуралгъанын эсгертгенди. Къууанчлы жумушланы арасында бу илму форум даражалы жер аллыгъына ышаннганын да белгилегенди.

Татьяна Борисовна республиканы къуралыууну тарых шартларыны юслеринден къысха билдириу этгенди. 1921 жылда 1 сентябрьде РСФСР-ни ВЦИК-ини Декрети бла Къабарты Россейни толу эркинликли субъектине бурулгъанын, анга автономия берилгенин эсгертгенди. 1922 жылда 16 январьда Малкъар Тау Республикадан чыкъгъанды. Ызы бла, эки регион да бирге къошулуп, Къабарты-Малкъар автоном область къуралгъанды.

- Автономия берилгени къабартылылагъа эм таулулагъа артыкъда магъаналы болгъанды, алагъа айныуну кенг жолларын ачханды. Миллет-къырал автономияны жылларында экономиканы, социал жашауну битеу бёлюмлеринде да иги жанына тюрлениуле башланнгандыла,-дегенди спикер.

Уллу Ата журт уруш битеу къыралгъа да эм уллу сынау болгъанды. «Болсада халкъ аладан бет жарыкълы ётгенди, битеу онгланы хайырланып, келир заманнга ышаннгылы къарагъанды.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Маданият

Хунерлилени кёп тёлюсюне жол ачханды

Чегем районда Сабий музыка школ жарым ёмюрден аслам заманны жетишимли ишлеп келеди. Ол кезиуге мекямдан хунерли музакантланы кёп тёлюсю чыкъгъанды. Бюгюнлюкде да анга 250-ден аслам сабий жюрюйдю. Ала фортепианода, аккордеонда, къобузда, гитарада бусагъатдагъы эм классика макъамланы согъаргъа, жырларгъа эм тепсерге юйренедиле.

Жыл сайын бу маданият араны келечилери битеуроссей эм халкъла аралы музыка фестивальлада биринчи жерлеге тийишли болмай къалмайдыла. Анга себеплик этген баш шартладан бири уа - мында кёп жылланы жарыкъ бетли ишлей келген сынамлы педагогланы уллу къыйын салгъанларыды. Ала музыкадан бла тепсеуледен сора да, жаш адамланы адет-къылыкъларына да эс бурадыла.

Эсге сала айтсакъ: жер-жерли администрация маданият араны ырысхы-техника мурдорун игилендириуге ахча бёлгенди. Мындан арысында да билим бериу жангы излемлеге эм мардалагъа келиширине дайым эс буруллукъду.

Бизни корр.

Фестиваль

Ёз тилибизде да фильмле кёргюзтюллюкдюле

Тюнене Нальчикде «Кинокавказ-2022» деген Шимал Кавказ жаш тёлю кинофестиваль башланнганды. Аны къууанчлы ачылыуу Долинскде Курортла залында ётгенди.

Быйыл бла ол 3-чю кере бардырылады. Биринчи кере ол 2018 жылда ётген эди. Аны къурап бардыргъан Искусстволаны Шимал Кавказ къырал институтуду. Окъуу юйню бу башламчылыгъына РФ-ни Культура министерствосу ыразылыгъын билдирген эди. Эсигизге салайыкъ, биринчи жол бу фестивальгъа 30 фильм кёргюзтюлген эди. Быйыл а ол кёрюмдю 300-ден атлагъанды. Ол а бюгюнлюкде аны сыйы иги да бийикге кётюрюлгенин кёргюзтеди.

Фестиваль киноискусствону сюйгенлеге, сёзсюз, аламат саугъа болгъанды. Анга информация болушлукъну Кавказда орналгъан белгили информация агентствола, телеканалла, порталла этедиле. Мында кеслерини ишлерин 58 регионну келечиси кёргюзтгендиле, ол санда тыш къыраллыла да. 330 къысха суратлау, документли эм социальный роликледен жюри 44-сюн сайлагъанды. Юч кюнню ичинде Нальчикни кинотеатрларында конкурс фильмле бла шагъырей болур онг барды.

Кинофестивальны бардыргъанла Байдаланы Шахым бла Лина Мафедзова, жыйылгъанлагъа жарыкъ тюбеп, сёзню жыргъа берген эдиле. Тёппеланы Алим къонакълагъа орус тилде «Кавказ» деген жырын саугъалагъанды.

Быллай тюбешиуле жаш адамланы усталыкъларыны, хунерликлерини ёсюулерине себеплик этгени хакъды. Аны юсюнден энчи чертип КъМР-ни Парламентини Председателини орунсабары Жанатайланы Салим да айтханды.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Хурметлеу — 2 бет

Аны илму жетишимлери унутулмайдыла

Бу кюнледе В.М.Коков атлы Къабарты-Малкъар къырал аграр университетде «Механизация эм предприятияланы энергетика бла жалчытыу» факультетде кеси къурагъан лабораториягъа эл мюлк илмуланы доктору, профессор Гергъокъаланы Абушну жашы Джамалны аты аталгъанды.

КъМР-ни 100-жыллыгъына — 3 бет

Тюбешиу — 4 бет

Республиканы къуралыу эм айныу атламлары сюзюлгендиле

Ахыры.
Аллы 1-чи бетдеди.

Республиканы бир субъектча айныууна 1944 жылда малкъар халкъ законсуз туугъан журтундан кёчюрюлгени уллу чырмау болгъанды. Къабартылыла, оруслула, башха миллетлени келечилери таулу халкъгъа сынаргъа тюшген зорлукъгъа уллу бушуугъача къарагъандыла. Озгъан ёмюрню 50-60-чы жыллларында башланнган политика тюрлениулени хайырындан малкъар халкъгъа реабилитация этилгенди, миллет туугъан журтуна къайтып, 1957 жылда аны автономиясы жангыртылгъанды»,-дегенди Татьяна Егорова.

Спикер жюзжыллыкъ тарых жолда Къабарты-Малкъар Россейни къыйырдагъы регионундан экономикасы айныгъан, индустриялы-эл мюлк республикагъа бурулгъанын чертгенди. «Бу кезиуде халкъланы культурасы айныгъанды, фольклордан башланып, къыралда, андан тышында да белгили профессионал искусствогъа дери ёсгенди. Эм магъаналысы уа – къара тарта билмеген халкъда билим жайылып, республиканы алгъа барыууну ышаннгылы мурдору салыннганды»,-деп чертгенди ол.

Татьяна Борисовна шёндю республиканы аллында борчланы юслериндан айта, власть органла аны индустрия-технология жаны бла айныгъан регионнга айландырыуну къайгъысын кёргенлерин белгилегенди. Ол мурат бла экономиканы технологияланы мурдорунда жангыртыргъа, толтуруучу эм законла чыгъарыучу органланы ишлерини хайырлылыкъларын ёсдюрюрге, граждан обществону айнытыргъа тийишлиди. «Алай келир заманны къурау бла бирге тарыхыбызны билирге, акъылман ата-бабаларыбызны тёрелеринде жаш тёлюню юйретирге керекди. Жаланда алай бла ышаннгылы къараяллыкъбыз келир заманнга», – дегенди Татьяна Егор0ова.

Жыйылгъанланы КъМР-ни Башысыны атындан Мухамед Кодзоков алгъышлагъанды. Ол федерал къурау комитет республиканы 100-жыллыгъыны чеклеринде бардырыллыкъ

жумушланы къабыл кёргенин чертгенди. «Бюгюннгю тюбешиуге этилген докладлагъа, илму тинтиулеге тарыхчыланы, аны бла бирге уа республиканы халкъыны, битеу къыралны жанындан сейир уллу боллугъуна ишексизме», - дегенди ол.

Смаккуланы Дагир, Къарачай-Черкес Республиканы Халкъ жыйылыууну башчысы Александр Ивановну, депутатланы, битеу жамауатны атларындан алгъышлай, жюз жылны ичинде Къабарты-Малкъар кёп тюрлю сынаулагъа, жарсыулу ишлеге, къууанчлагъа да тюбегенин чертгенди. «Бюгюн а ышаннгылы, алгъа баргъан, инвестицияла жаны бла сейир уллу болгъан, онглу республиканы кёребиз. Жолла ишленедиле, жангы ишчи жерле къураладыла, республика тыш къыраллада чыгъарылгъан товарланы алышыу программагъа тири къатышады. Уллу муратла салып, алгъа жетеди»,-деп къошханды ол.

Джамбулат Умаров Чеченни башчысы Рамзан Кадыровну, битеу халкъны атларындан алгъышлагъанды республиканы. Ол, жуууукъ кезиуде алада да быллай байрам ишле къураллыкъларын белгилеп, алагъа къатышыргъа чакъыргъанды. Чеченлилени, таулуланы, къабартылыланы араларында тарых байламлыкъланы, кавказ халкъланы араларында шуёхлукъну тамырлары ёмюрлени теренине кетгенлерин белгилегенди.

- Россейни бла Кавказны араларында даулашлы, бушуулу жумушла да болгъандыла. Алай заман алгъа барады. СССР-ни кезиуюнде таулулагъа, къарачайлылагъа, чеченлилеге, ингушлулагъа сатхычланы атын тагъаргъа сюйгендиле. Бюгюн а кавказлыла Ата журтубузгъа кертиликни энчи операцияны кезиуюнде кеслерини жигитликлери бла кёргюзтедиле,-дегенди ол.

Россейни тарых обществосуну правленини башчысы, «Ата журтну тарыхы» фондну толтуруучу директору **Константин Могилевский** (Москва) жыйылгъанлагъа видео алгъышлау жибергенди. Ол КъМР-ни юбилейи саулай Россейге магъаналы болгъанын чертгенди. «Жамауат 115-чи атлы дивизияны жигитлигин, Залийханланы Михаилни, тукъумну келечилерини илмуну айнытыугъа къошумчулукъларын, Мёчюланы Кязимни акъылманлыгъын, Россейни айнытыугъа къошумчулукъ этгенлени барысын да билирге керекдиле, ёсюп келген тёлюню аланы юлгюсюнде юйретирге тийишлиди»,- дегенди ол.

РАН-ны Къабарты-Малкъар илму арасыны таматасы **Пётр Иванов**, аз санлы халкъланы энчиликлерин сакъларгъа кереклисин айта: «СССР-ге тоталитар къырал дейдиле, алай, бизнича, аз санлы халкълагъа совет власть энчиликлерибизни сакъларгъа, айныргъа, илмуда, башха сфералада жетишимли болургъа онг бергенди», - дегенди.

Зумакъулланы Борис Къабарты-Малкъар къуралгъанлы 50-жыллыгъына жораланып Москвада уллу жыйылыу болгъанын, анга къатышханын эсгериуден башлагъанды докладын. Борис Мустафаевич битеу тёлюлени иш кёллюклерини, туугъан журтубузгъа сюймекликлерини хайырындан республика экономикасы, культурасы айныгъан регионнга бурулгъанын чертгенди. Озгъан ёмюрню 90-чы жылларында миллетчилик къымылдауланы хатасындан Къабарты-Малкъар чачылыр чекге жетгенин эсге сала: «Ёмюрлени терининден келген тёлюлеге кертичиликни кёргюзте, бизни халкъла бирге болууну акъылман сайлауун этгендиле. Бу ишде уа биринчи президент Валерий Коковну къыйыны уллуду»,-дегенди.

Илму тюбешиуге къатышханлагъа Адыгея Республиканы Къырал советини башчысы **Владимир Нарожныйден**, профессор, РАН-ны Россейни тарыхыны институтуну тамата илму къуллукъчусу **Николай Бугайдан** (Москва) алгъышлау телеграммала да келгендиле. Аланы Татьяна Егорова окъугъанды.

Профессор, РАН-ны Юг илму арасыны Федерал тинтиу бёлюмюню лабораториясыны таматасы **Андрей Венков** (Дондагъы Ростов) видео алгъышлауунда КъМР-де тарых илму иги айныгъанын, студентлеге иги билим берилгенин чертип айтханды.

Ызы бла КъМР-ни Парламентини депутаты, РАН-ны Къабарты-Малкъар илму арасыны Гуманитар тинтиулени институтуну таматасы **Касболат Дзамихов** «Къабарты-Малкъарда, Къарачай-Черкесде, Адыгеяда миллет-къырал къурулушда битеукъырал эм регион социал-политика болумла» (1922-2022 жж) деген темагъа уллу доклад этгенди. Ол кавказ республикаланы тарыхларыны, совет жыллада, андан сора кезиуде, шёндюгю заманда къыраллыкъларыны, праволу статуслары тохташханларыны юслериндан айтханды.

Конференция андан ары секциялагъа юлешинип бардырылгъанды. Пленар жыйылыууну ахырында уа «Къабарты-Малкъар Россей Федерацияны къауумунда» (1922-2022 жж) илму китапны презентациясы болгъанды.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

Ёз тилибизде да фильмле кёргюзтюллюкдюле

Ахыры.
Аллы 1-чи бетдеди.

- Къыралыбызны атын иги бла айтдырыргъа, аны тамблагъы кюнюн къурарыкъла сизсиз, жаш къауум. Аны себепли быллай фестивальлада кесигизни сынап, кючюгюзню ангыларгъа къоркъмагъаныгъыз бек игиди, -дегенди Салим Алиевич.

КъМР-ни маданият министри Мухадин Кумахов да сахнадан аланы хар бирин быллай жетишим бла алгъышлагъанды.

- Билемисиз, фильм алдырып, ол да бек

Рахайланы Анатолий.

игилени санына тюшген эсе бюгюнлюкде, мен ангылагъандан, ол уллу жетишимди. Аны себепли хорламадым, саугъаланмадым деп аз да къайгъырмагъыз, - дегенди Мухадин Лялушевич.

Ызы бла Искусстволаны Шимал Кавказ къырал институтуну ректору Рахайланы Анатолий да сёлешип, фестиваль ачылгъанын сахнадан билдиргенди.

Андан сора жыйылгъанланы кинотеатрлада кёргюзтюллюк фильмле бла къысха шагъырей этгендиле. Аланы араларында къарачай-малкъар тилде алдырылгъан эки къысха метражлы суратлау фильмле - «Аппа» эм «Цугцванг» да бардыла. Бюгюн аланы кёрюр онг боллукъду.

Бу фестивальда тюрлю-тюрлю темалагъа алдырылгъан документли фильмле бла социальный видеороликле да бардыла. Аланы хар бири да кесича терен магъаналыды.

Андан сора жыйылгъанланы алларында къысха концерт программа да кёргюзтюлгенди. «Балкария» ансамбльни солистлери Жаболаны Анжела бла Анахаланы Мурат миллет тепсеу искусствобузну ариулугъун бла байлыгъын аламат ачыкълагъандыла. «Ритмы Кавказа» деген дауурбасчыла къаууму да бу музыка инструментде ойнай билгенлерин эшитдиргендиле.

Фестивальда судьялыкъ этген къауумуну таматасы режиссёр Виталий Калининни сахнагъа чакъыргъанларында, ол конкурсха жиберилген ишле иги да бийик даражада жарашдырылгъанларын белигилеп, фахмулу тёлю ёсюп келгенин чертгенди.

Фильмлени кёргюзтюу а режиссёр Амур Амерхановну ингуш тилде «Сайти - сын Зоули» деген фильм бла башланнганды. Аны ызындан а программада болмагъан режиссёр Максим Гуреевни Отарланы Керимни 110 - жыллыгъына жораланып хазырланнган «Пока огонь пылает в очаге» деген къысха документли фильми да кёргюзтюлгенди.

Алай бла, бюгюн «Восток» кинотеатрда 10 сагъатда программада болгъан фильмлени кёрюр онг барды. Ары хакъсыз кирирге боллукъду.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.
Суратланы **Артур ЕЛКАНОВ** алгъанды.

Болум

Къыйын аварияда юч сабий ачыгъанды

Гитче автобусда бара тургъанлай Прохладна районда Учебное элни къатында аварияга тюшген сабийлени ючюсю къыйын болумдадыла, аланы реанимациягъа кёчюргендиле. Аны юсюнден КъМР-ни Саулукъ сакълау министерствосу билдиреди.

Шёндю медицина учреждениялада сегиз адам къалады, аладан алтысы сабийледиле, экиси абаданладыла. Бюгюнлюкде юч сабий къыйын болумда реанимация бёлюмде жатадыла.

Республикалы сабий больницагъа тюрлю-тюрлю жаралары бла тёрт сабийни кёчюргендиле. Аладан он жылы толгъан жашчыкъ бла бешжыллыкъ къызчыкъ къыйын болумдадыла.

Больницаны келечилери билдиргеннге кёре, аланы жашауларына къоркъуу жокъду. Аварияга тюшгенлени юсюнден битеу билдириуле телемедицина консультацияла этерге федеральный арагъа жиберилгендиле. Тамбла эртденликде консилиум бардырыллыкъды, андан ары багъыуну къалай этерге кереклиси тохташдырыллыкъды.

Юч адамны, ол санда эки абадан бла бир сабийни Республикалы клиникалы больницаны травматология бёлюмюне кёчюргендиле. Жети айы болгъан къагъанакъ къыйын болумдады. Аварияда жаралы болгъанла 1968, 2000, 2005, 2009 эм 2022 жыллада туугъанладыла, алагъа адамны къыйнарча жарала тюшмегендиле.

Газетни электрон версиясында билдиргенибизча, аварияда ачыгъанланы барысында КъМР-ни саулукъ сакълау министри Рустам Калибатов барып кёргенди. Врачла алагъа кереклисича медицина болушлукъ берилгенди.

Бизни корр.

Хурметлеу

Бу кюнледе В.М.Коков атлы Къабарты-Малкъар къырал аграр университетде «Механизация эм предприятияланы энергетика бла жалчытыу» факультетде кеси къурагъан лабораториягъа эл мюлк илмуланы доктору, профессор Гергъокъаланы Абушну жашы Джамалны аты аталгъанды.

Аны илму жетишимлери унутулмайдыла

Джамал Къыргъызстанда Акъ-Ботой элде туугъанды. Сабийлиги уа Огъары Жемталада ётгенди. Школну бошагъанлай, аскерге кетип, атом энергетика жаны бла ишлеген, тасхалы жерде къуллукъ этгенди. Къайтханлай, КъМКъУ-да агрономия бёлюмде окъугъанды.

1981 жылда университетни бошагъанлай, Джамалны тамам ол жыл ачылгъан Къабарты-Малкъар къырал агромелиоратив институтну (бусагъатда В.М Коков атлы КъМКъАУ) ботаника эм генетика кафедрасына лаборант этип алгъандыла. Экинчи жыл а ассистент болуп, дерсле берирге эринлик алгъанды. Бир кесекден а агрономия факультетде деканны орунбасары болгъанды.

1987 жылда Джамал Москвада Механизацияны битеусоюз институтуну аспирантурасына киргенди. Аны ишден айырылмай бошап, ол 1991 жылда Ленинградны эл мюлк институтунда «Интенсивная технология возделывания озимой пшеницы в условиях предгорной зоны КБР» деген темагъа кандидат диссертациясын, 2005 жылда уа Дагъыстанны эл мюлк илму-тинтиу институтунда «Формирование высоко продуктивных и долголетних агрофитоценозов бобово-злаковых травостоев в условиях Северного Кавказа» деген илму ишлерин къоруулагъанды. Жюзге жуууукъ илму иш, онбир методика-окъуу китап эм монографияла жазгъанды. Аланы бюгюн студентле, башха илму бла кюрешгенле да хайырланадыла.

Генетикада, селекцияда эмда битимчиликде этген илму ишлери ючюн 2006 жылда Гергъокъаланы Джамалгъа «Россейни Естествознание академиясыны илму эм билим бериуде сыйлы къуллукъчусу» деген ат аталгъанды. Ол Н.И. Вавиловну майдалына да тийишли болгъанды.

Алай а Джамал, эл мюлк илмуланы доктору бола тургъанлай, «Механизация эм предприятияланы энергетика бла жалчытыу» факультетни да бошагъанды эм студентлени ол жаны бла окъутуп тургъанды. Ол, студентлерин иш юсюнде

юйретирча, башха жерде тюбемеген, электро оборудование бла жалчытылгъан лаборатория къурагъанды. Анда аллай стендле бардыла, алагъа къарап, студентле, ишни да, окъууну да бир этип, электрооборудованияны жыяргъа юйренедиле. Бюгюн ол лаборатория класс аграр университетни ёхтемлигиди.

Анга профессорну атын атаргъа университетни Илму совети оноу этгенди. Аны ачылырына ол мекямгъа ол кюн Къабарты-Малкъарны Башчысыны кенгешчиси Уяналаны Аминат, Гергъокъаланы Джамалны биргесине окъугъанла, ишчи тенглери, шуёхлары, ахлу-жуууукъ, студентле, илму къуллукъчула келгендиле.

Биринчи сёз университетни окъуу жаны бла проректору **Къудайланы Хажимусаны жашы Русланнга** берилгенди. Ол, КъМКъАУ-ну Илму совети окъуу эм юйретиу ишге салгъан къыйыны ючюн лабораториягъа профессор Гергъокъаланы Джамалны атын атаргъа оноу этгенин, бюгюннгю ишге жюрекден къууаннганын да билдиргенди. Ызы бла эсгертме къанганы ачаргъа Джамалны къарындашы Магометни чакъыргъанды. Жыйылгъанла ол болумгъа къарсла бла тюбегендиле.

Ызы бла Къудайланы Руслан ары келгенлени ол аудиториягъа чакъыргъанды. Анда ол, шуёхуну, коллегасыны юсюнден: «КъМКъУ-да бирге окъугъанбыз. Биринчи кюнден окъуна шуёх болгъанбыз. Элли жылны ичинде арабызда жылы байламлыкъ сакъланнганлай тургъанды. Алтын къоллу адам эди Джамал, не ишни да эте билген. Юй ишлегенден башлап, ма бу сиз кёрген стендлеге дери. Была хар бир студентни да иш усталыкъгъа юйретиуге уллу себеплик этедиле. Ол быланы кесини хакъына жалчытханын да айтыргъа керекди. Бу къадар затны этер ючюн къаллай акъыл керек эди! Студентле бери сюйюп жюрюгендиле. Бусагъатда ала шахарда, районлада да жетишимли ишлейдиле. Аладан кёп ыразылыкъ эшитебиз. Бек къыйынды Джамалча нёгерден айырылыу», – дегенди ол.

Ызы бла сёз **Уяналаны Мухтарны къызы Аминатха** берилгенди. «Бюгюн къарындашым Джамалны юсюнден жарыкъ мудахлыкъ бла бек ариу айтасыз. Манга ол бек хычыуунду. Бу сейирлик стендлеге къарап, мен аны сабийлигинде окъуна техникагъа тартыннганын эсгереме. Ол быллай бийиклеге жетериги белгили эди. Анга билеклик этген юйюрю болгъаны сёзсюздю. Бюгюн мен ишчи нёгерлери Джамалгъа быллай сый бергенлери ючюн тёгерегибизде биз кёре тургъан затланы тамамлар ючюн Джамал къаллай бир къыйын салгъанын санарча тюйюлдю. Лаборатория уа аны ишине жууаплы къарагъанын белгилейди. Бу аны экинчи усталыгъы болгъанын эсге алсакъ, ол къалай фахмулу, жигер, иш хунерли болгъанына сейир этерчады. Къаллай бир эсде

алагъа ыразылыгъымы айтыргъа сюеме. Сохталары уа аламат устазларына тийишли болсунла, аны ишин андан ары бардырсынла», – дегенди ол.

Гергъокъаланы Джамалны жашау нёгери, филология илмуланы доктору, профессор **Геляланы Ибрагимни къызы Ариука**, бу ишни болдургъанлагъа, ары келгенлеге да ыразылыгъын айтханды. «Энчи ыразылыгъымы аграр университетни ректору Аслан Каральбиевич Апажевге бла аны Илму советине айтыргъа сюеме, – дегенди Ариука. – Мен бу бюгюн бола тургъан ишге КъМКъАУ-да жаратылгъан ариу тёрелени шагъатынача къарайма. Сау болугъуз. Джамал къуанып келиучю эди, ол иш, бу иш этилди, ректор эс бурду, студентле къууанып жюрюйдюле дерсге деп. Лаборатория ишлеп турса, ол боллукъду Джамалгъа керти эсгертме. Университетге – устазлагъа, студентлеге да жетишимле тежейме», – дегенди ол.

Ызы бла филология илмуланы доктору, профессор **Аликаланы Солтанны жашы Рашид** сёлешгенди. «Джамал бла мен бир таулу шуёх элде жашагъанбыз. Мен аны юйюрюн да иги таныгъанма. Бу

турса, аллай бир жашайды адам дейдиле. Юйюрде ол унутуллукъ тюйюлдю. Ишлеген жеринде уа ол хар кимде да бирча болмайды. Бюгюн мен университетге уллу ыразылыгъымы билдирирге сюеме. Ариука айтханча, бу иш университетде жюрюген тёрелени, маданият бийикликни шагъатыды», – дегенди ол.

Эгечи Салихат Джамалны этген ишине быллай багъа бергенлери ючюн бу ишни болдургъанлагъа, ары келгенлеге да ыразылыгъын айтып, бу класс мындан ары да студентлеге хайыр келтирип турса, олду бек игиси деп белгилегенди. **Къарындашы Магомет**: «Кёп ариу сёз айтылды Джамалны юсюнден. Ол алагъа тийишли эди. Бу класс аны сабийича бир затды. Мынга аны атын атагъаныгъыз да, баям, анданды. Бу хайыр келтирип туруруна ышанама», – дегенди.

Аграр университетни окъуу-производство комлексини директору **Магомедов Камаладин Газимагомедович**, Джамалны энчи шуёху, аны студент заманындан таныгъанын, ызы бла ала бирге ишлеген къыркъ жылны ичинде жашны адеплигине, халаллыгъына, аны илму жетишимлерине, алтын къолларына сейир эте жашагъанын айта келип: «Жюреги уа къаллай болгъанын айтыргъа сёз табаллыкъ тюйюлме», – деп жюрексиннгенди. Ол Джамалны лабораториясыча бир жерде да жокъду деп белгилегенди.

Жыйылыуну ахырында «Механизация эм предприятияланы энергетика бла жалчытыу» кафедраны таматасы **Фиапшев Амур Григорьевич** сёлешгенди. Ол: «Джамалны лабораториясында энергетика бла илму бирге тюбешгендиле. Аны 2018 жылда КъМР-ни Энергетика эм ЖКХ министервосуну ыразылыкъ, 2020 жылда уа Билим бериу эм илму министерствону махтау къагъытларына тийишли болгъаны да анданды. Адам ауушса, жаны нени да билип, кёрюп турады дейдиле да, Джамал Абушевич бюгюн бизни бла бирге къууана болур. Лаборатория ишлеп турлукъду», – деп, ары келгенлеге саулукъ тежегенди.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

КъМР-ни 100-жыллыгъына

Эл, гитче болса да, къыралда, андан тышында да белгилиди

Къабарты-Малкъарны эллерини араларында Терс-Къол энчиди. Аны юсюнден Россейде, андан тышында да биледиле, бери тау лыжалада учаргъа жер-жерледен туристле, альпинистле, тири солууну сюйгенле ашыгъадыла. Арт кезиуде уа, канат жолла ишленнгенли, лыжа жоллагъа да къошулгъанлы, жангы пансионатла, турбазала бла альплагерьле ачылгъанлы туристлени саны бютюн кёбейгенди.

Эм уллу бийикликде

Терс-Къол 2200 метр бийикликде наратла таласында Къочхарланы хуторунда орналыпды. Бу ат былайлагъа биринчи келип тохтагъан къарачайлы Къочхарлары бла байламлы берилгенди. Жылдан-жылгъа бери башха жерледен да кёпле кёчгендиле, солургъа келгенлени талайы да мында жашап къалгъандыла.

1995 жылгъа дери Терс-Къол Тырныауузну шахар советине киргенди, Элбрус район къуралгъанлы уа Элбрус элге къошулгъанды. Эл уллу тюйюлдю. Бюгюнлюкде анда бир минг чакълы адам жашайды, алай лыжалада учуу кезиу башланнганлай а аланы саны, айхай да, кёбейеди.

Терс-Къол Тырныауздан 40 километр огъарыдады, андан сора машинала бла барырча жол жокъду: Азау талагъа чыгъаса, андан ёрге уа канат жолла элтедиле.

Совет Союзну спартакиадасы

Белгililик Терс -Къолгъа 1966 жылда Чегетде СССР-ни халкъларыны экинчи къыш спартакиадаларыны зачётуна лыжалада учуудан эришиуле бардырылгъанларындан сора келгенди. Андан сора мында кёп тюрлю турнирле къуралгъанлай тургъандыла.

Архитектура жаны бла былайы артыкъ айтхылыкъ болмаса да, эс бурурча мекямлары уа бардыла. Мында Шимал Кавказда эм уллу турист объект – тынгылы инфраструктурасы бла тири солууну 8 къатлы арасы (кеси заманында ара аскер турист база) ишленнгенди, анда спорт зал, теннис корт, бассейн бардыла. Алгъын мында юйюрлери бла аскерчиле жашагъандыла, жараулагъа келгенле тохтагъандыла, бусагъатда уа туристлени къайсылары да турадыла. Элни тийресинде Тырныауузну вольфрам-молибден комбинатыны солуу базасы, «Вольфрам» пансионатны да эшиклери ачыкъдыла.

Талала, кёк чыранла, жомакълы чучхурла

Терс-Къолдан узакъ бармай битеу дуниягъа белгили «Чегет» бла «Иткъол» пансионатла орналгъандыла. Биринчисин солугъанла Чегет таугъа, шинтикли канат эм лыжа жоллагъа жуукъ болгъаны ючюн сюедиле. Мында жыл сайын фахмулу бардланы къатышыулары бла музыка фестивальла, тюрлю-тюрлю чыгъармачылыкъ ингирле къураладыла.

«Иткъолда» уа «Его звали Роберт» деген фантастикалы фильмни алдыргъандыла, сора бери жырчы эм актёр Владимир Высоцкий да келе тургъанды. Ол жашаучу отууда аны аты бла музей ачылгъанды.

«Озон» къонакъ юйню да туристле дайым сайлайдыла. Ол бусагъатдагъы излемлеге келишген спорт база бла жалчытылыннганды, къыралыбызны жыйымдыкъ командалары даражалы эришиулени аллында мында жарау этерге, сынамларын ёсдюрюрге сюйюучюдюле. Элден узакъ бармай наратла арасында орналгъан «Динамо» бла «Ушба» да кёп къонакъны сыйындырадыла.

Акционер обществону «Эльбрустурист» мекямы уа ишленнгени бла сейирди. Анда кёп жылланы Минги таугъа туристле аслам келирча этиу бла кюрешедиле, аслам адамны къатышыуу бла тюрлю-тюрлю ишле къураргъа болушадыла. Турист инфраструктураны айныууна «Купол» кафе, энчи иели къонакъ юйле да себеплик этедиле.

Элге кирген жерде «Ачысуу» нарзан шаудан чыгъады. Бийик, ариу наратлары бла талала, кёк чыранла, жомакълы чучхурла да кёз байлайдыла.

Къоркъуусузлукъгъа – энчи эс

Терс-Къолда элчилени эм къонакъланы тынчлыкъларын жалчытыугъа энчи къайгъырылады. Алай бла Элбрус бийик тау излеу-къутхарыу отряд Россейни МЧС-ини къауумунда эм уллу мобиль службаладан бириди. Курт тюшюуге къажау сауутланнган отряд, от ёчюлтюучю бёлюм да дайым хазырлыкъда турадыла.

«Терс-Къол» обсерватория, Москваны къырал университетини юйретиуилму базасы мында орналыпдыла. Аны тийресиндеги станция алайда битеу эллени, турист базаланы эм башха солуу объектлени электроэнергия бла жалчытады. Бюгюнлюкде элни инфраструктурасы иги айныпды, энчи иели, кёп къатлы юйле да асламдыла. Связь пункт, Сбербанкны бёлюмю, банкоматла, медицина учреждение, библиотека бардыла, газ, суу быргъыла тартылыпдыла. Адамла бахчала, малла тутадыла, тиширыула эшиулерин сатып, хайыр этедиле, кёпле предпринимательлик бла кюрешедиле.

Жигитлени атларын ёмюрлюк эте

Терс-Къолда Уллу Ата журт урушда Минги тауда немисли душман бла сермешледе жан берген совет аскерчилени эсгертмелери орнатылгъанды. 2012 жылны 9 майында мында 12 аскерчини бастыргъандыла, аланы ёлюклерин излеу отряд 4 минг бийикликде Гара-Башини тийресинде тапхан эди. Экинчи жыл а дагъыда 4 жигитни асырагъандыла. Аны къатында Кавказда ёлген репортёрлагъа бла корреспондентлеге эсгертме салыннганды. Шыйыкъ жерде жыл сайын аскерчилени, юнармиячыланы, жамауатны да къатышыулары бла эсгериу ишле бардырыладыла.

Унутулмазлыкъ кезиуле

Элни ортасында школ турады, ол районда эм эрттегили мектепледен бириди. Окъуучула мында заманларын хайырлы, зауукълу ётдюрелиде: жыл сайын эсгериуню вахтасына, «Зарница» аскер-патриот оюннга, экология эм башха акциялагъа къатышадыла, Минги тауну тийресинде солургъа келген космонавтла, алимле, белгили адамла бла тюбешедиле. Россейни Сауутланнган Кючлерини кюнюне аталгъан къорууланыу айлыкъланы кезиуюнде аскер жырны ингирлери къураладыла, жер-жерли чекчи заставада къуллукъ этгенле бла назмула, проза чыгъармала окъуйдула.

Кёп болмай а «Мечта» деген сабий сад ачылгъанды. Быллай ат анга бошдан аталмагъанды: аны ишленирин элчиле эрттеден бериу сакълагъандыла, нек дегенде кёп жылланы школгъа дери билим бериу учреждение энчи иели юйде болгъанды, ол тийишли излемлеге келишмегенди.

Шёндюгю мекям жарыкъ тюрсюнлюдю, ичи да ариу жасалыпды. Ары 40 сабийни алыргъа жарайды, окъутууюн отоула, ашхана, спорт зал бардыла. Алай бла гитчеле билим алырча, ойнарча, солурча битеу онгла къуралгъандыла.

Окъуучула, жаш адамла да, сёзсюз, лыжалада учаргъа юйренедиле, сюедиле. Тау лыжаладан школ ишлегенли 60 жылдан кёп болады, анда сынамлы юйретиучюлеге жараугъа жыл сайын эки жюзге жуукъ адам жюрюйдюле. Он жыл мындан алгъа уа «Элбрус» спорт школ ачылгъанды, анда грекрим тутушуудан бла боксдан секцияла ишлейдиле.

Ёхтемлиги – айтхылыкъ адамлары

Терс-Къолда биринчи болуп жашап башлагъанладан бири Бичеккуланы Хажи-Муратды. Ол, Уллу Ата журт урушха къатыша, Сталинграддан Берлиннге дери баргъанды. 60 жыл мындан алгъа ол бери келип орналгъанда, былайда артыкъ тийре жокъ эди. Алгъа юйюрю бла палаткада жашагъанды, артда кеслери журт салгъандыла.

Хажи-Мурат биринчи школну ачаргъа да болушханды, ол кезиуде мектеп Россейни илмула академиясыны прикладной геофизикадан бёлюмюню Элбрусда экспедициясыны мекямында отоспорт туризмден инструктор бла журналист Владимир Ионих да адамланы эслеринде огъурлу ыз къойгъанды. Ала барысы да атлары элни тарыхына кирген, айтхылыкъ инсанладыла.

Алай бла республикабызны география картасыны эм къыйырында, узагъында орналгъан тау эл – Терс-Къол – Минги тауну жюрегиди дерге боллукъду.

Анатолий ТЕМИРОВ.

Саулукъ

Жюрекге да солуу керекди

Шёндюгю дунияда жюреги ачытмагъан-сынсытмагъан инсанны тапхан къыйынды. Пандемия, къыралланы араларында гурушхалыкъла... Ала да бузадыла бизни саулугъубузну. Жюрек ауруулагъа врачла «тынч мурдарла» дейдиле. Ала не заманде башланнганларын кёп саусуз билмейди. Бармыдыла сагъайтырыкъ шартла? Аны юсюнден Кардиология араны кардиологу Жанатайланы Людмила айтады.

- Бусагъатда айныгъан къыраллада ёлюмню баш сылтауларыны араларында жюрек ауруула биринчи жерни аладыла. Алимле айтханнга кёре, ада мулу табийгъатны бек кирлендиргенди, ол а аны кесини саулугъун бузады. Дагъыда юйде аш этмейдиле, гыржын биширмейдиле халкъны асламысы. Тюкенде сатылгъан аш, ётмек а химиядан толудула.

Былайда дагъыда бир затны чертирге сюеме: халкъны асламысы сау кюнню компьютерни аллында олтурады, шёндюгю мардалагъа кёре, хар ишчи жер компьютер бла жалчытылыныпды. Алай жашау кёргюзтгенди: кюн сайын компьютерни аллында олтургъанлагъа не ауруу да бек терк жабышады. Табийгъатдан не къадар узая бара эсе да ада мулу, ол къадар къарыусуз болады.

Россейни эм тыш къыралланы алимлерини айтханларына кёре, жуукъ заманда кёпле шахарладан эллеге кёчерикдиле. Аны биринчи сылтауу – экономикада кризис. Экинчиден а, робототехника бек терк айнып барады. Шахарлада шёндюча кёп ишчи жер боллукъ тюйюлдю. Сёзсюз, жерлерине къайтхан адамланы саулукълары иги жанына тюрленирикди.

Жюрекни ауругъанын а не шартла кёргюзтедиле? Биринчиден, адам не азчыкъ ишлесе да, терк окъуна арып къалады. Къоллары-аякълары кёбюп, ауур боладыла. Сора адамгъа хаау жетмей башлайды. Сёз ючюн, бешинчи этажда жашагъанла фатарларына минедилею бирде уа олтуруп тургъанлай хаау жетмей, солуялмай, бууулуп башлайдыла. Дагъыда саусузну жюреги къыстау урургъа болады, бир-бирде уа адам эсин тас да этеди.

Жюреги ауругъан адамны кёкюрегин къысханча этеди, жукъусу да бузулады, сылтаусуз къайгъы сезгенлей турады. Жюрек ауруула алтмышха жетедиле, аланы барындан да сакъланыр амал жокъду. Экологияны игилендирирге кимни къолундан келликди? Бир инсанны да угъай. Алай ауруну бир кесек аз этерге уа онг барды. Сёз ючюн, тютюн ичмезге. Бу аман къылыкъны хатасындан къан тамырла тардантар болуп, холестерин а бийик болады, ызы бла уа жюрек ауруйду. Жаулу аш, фаст-фуд, консервантла болгъан жемиш суу, татлы аш саулукъну бек терк бузадыла. Хар юй бийчеси ашны кеси хащырларгъа керекди.

Наркотиклени хатасындан да жюрек клапан жыйырылады, жюрек-тамыр системаны иши бузулады. Жюреклери ауругъан адамла физкультура бла кюреширге керекдиле. Бассейн, велосипед, йога, тренажёрла – ким не затха бюсюрей эсе да, аны бла кюрешсе, болушурукъду.

Жюрек – сейирлик затды. Ол адамны жумдуругъу чакълы бирди, суткагъа жюз минг керек тебеди. Аны сакъларгъа керекди: жети сагъатдан аз жукъларгъа жарамайды. Бир-бир адамла, ауругъанларына ишекли болуп, кеслери аллына дарманла ичин башлайдыла. Алай этерге жарамайды. Жаланда врач салаллыкъды диагноз, жаланда врач айталлыкъды не дарман кереклилигин.

Эсде тутугъуз: жюрекге солуу керекди. Олег Табаков совет жыллада бир спектаклин кёргюзтюрге къоймагъанларындан сора, инсульт болгъан эди. Андан бери кюн сайын тюшде режиссёр эки сагъат жукълайды. Мардасыз, кёп ишлегенден адам ёлюп къалыргъа болады: жюреги кётюралмайды ауурлукъну. Къысхасы: ишлеген адам солургъа да керекди.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

ШАГЪЫРЕЙЛЕНИУ

Биринчи малкъар драматургну эсгергендиле

Къулийланы Къайсын атлы Малкъар къырал драма театрда биринчи малкъар профессионал драматург эм режиссёр Геляланы Рамазанны эсгериу ингир къуралгъанды. Аны чеклеринде театровед эм журналист Сараккуланы Асиятны «Геляланы Рамазан: жашауда, сахнада да» деген китабыны презентациясы болгъанды. КъМР-ни миллет библиотекасыны ишчиси Гергокъланы Лейля драматургга аталгъан кёрмюч да къурагъан эди.

Геляланы Рамазан бизни театрыбыз, кесибизни миллет драматургиябыз болса сюйгенди. Биринчи болуп, малкъар тилде «Къанлы къалын» деген пьесаны жазгъанды. Анга белгили кесаматчыла бийик багъа бергендиле. Устаз эм жазыучу Бичиланы Хусей спектакльни Огъары Малкъарда кёргюзтгенлерини юсюнден былай жазгъанды: «Къанлы къалын» салыннган кюн уллу межгитни (ол заманда эл клубну) аллы эм тёгереги халкъдан топпа–толу эди. Бир жолгъа адамланы клубну ичине сыйынмазлыгъын билип, оюнну бир къауум кере кёргюзтген эдиле. Оюн башланып, бир кесек заман ётгенден сора уа, бизни къатыбызда олтургъан жашаулары келген эки–юч тиширыу жиляй эдиле. Ким биледи, ала кеси жашауларында, оюндача, ачы къадарларын эслеринеми тюшюре болур эдиле. Оюн бошалгъандан сора къараучуланы къаты къарслары клубну башын ёрге кётюргенча этедиле. Къарагъанла Ахматны, Жансуратны, Къаспотну рольларын ойнагъан артистлеге бегирек бюсюреген эдиле. Рамазан къараучулагъа кеси ыразылыгъын билдиргенин да унутмагъанма».

Таулу драматургну жашауу къысха болгъанды. Ол 1915 жылда тууп, 1942 жылда уа урушда жан бергенди. Къаллай бир адамыбыз къалгъандыла уруш аулакълада, къаллай бир жарыкъ умутла ёчюлгендиле алада...

Сараккуланы Асият «Къанлы къалынны» премьерасындан сора басмаланнган статьяланы, артда газетледе жазылгъан материалланы, радио бериулени тынгылы тинтгенди, андан сора да ГИТИС-ни архивинде ишлегенди. Москвадагъы Литератураны бла искусствону къырал ара архивинде уа ремонт болгъан заманнга тюшюп, полда мылы, угу-жугу болгъан къагъытлагъа ашыкъмай къарай тургъанлай, Рамазанны экспликациясын табып къойгъанды. Ол анда «Къанлы къалын» къалай салынырыгъын, не рольну ким ойнарыгъын жазыпды. «Мен китабым чыкъгъанындан эсе ол экспликацияны тапханыма къуууанганма», - дегенди Асият презентация ингирде. Бу документ чексиз магъаналыды таулуланы тарыхына. Жарсыугъа, пьеса кеси уа сакъланмагъанды, Уллу Ата журт урушну кезиуюнде театргъа бомба тюшген заманда кюйгенди.

Бармы эди халкъны биринчи драматургун сакъларгъа амал? Хау. ГИТИС-ни бошагъан Рамазаннга бронь берилген эди, билимли, малкъар театрны айнытырыкъ адамгъача. Ол анга къарамай, кеси ыразылыгъы бла урушха кетгенди, 115-чи кавдивизияны сатырларында фашистлеге къажау сермешлеге къатышханды, 278-чи миномёт взводха башчылыкъ этгенди. Мартыновка элде юзюлгенди къысха жашауу. Рамазан Сталинградны къоруулагъан къанлы урушха да къатышханды, анда этген жигитлиги ючюн «За оборону Сталинграда» майдалгъа да кёргюзтюлгенди. Жарсыугъа, ол Рамазаннга берилмей къалгъан эди, алай 2020 жылда Ахмед Нахушевни архивлени тинтгенини хайырындан саугъаны юсюнден белгили болгъанды. Сора Къабарты–Малкъарны Башчысы Казбек Коков майдалны Геляланы Рамазанны туудугъу Энейланы Алийге бергенди.

Презентацияда спектакльни юзюклери да бар эдиле. Той, келинни баш ауун алгъан кезиу, гяпчи – бу суратланы «Балкария» тепсеу ансамбль, Малкъар театрны артистлери эм Ташлы-Таладан «Ийнар» жыр къауум кёргюзтгендиле. Геляланы Рамазан малкъар халкъны адетлерин – тёрелерин, жырларын, тепсеулерин терен билгенди. Аны драмасында жарлы юйюрден къызны хор бла эрге берилгени, жашауда тюзлюк болмагъаны кёргюзтюлгенди. Рамазан сюймекликни таза сезимин бек багъалагъаны драмасында кёрюнюп турады, ол тенглик, насып болгъан дуниягъа чакъырады.

Геляланы тукъумну келечилери сахнагъа чыкъгъанда, филология илмуланы доктору, профессор Геляланы Ариука драматург халкъны жашауун терен билгени драмасында кёрюнюп турады ,дегенди. Ол тукъумну атындан Сараккуланы Асиятха ыразылыкъны билдиргенди.

Малкъар театрны артистлери бир бирлерин сюйген жашны бла къызны тюбешиулерин, ызы бла ананы бла къызны къыйын ушакъларын кёргюзтгендиле. Сюймеклик сыйынмай, мюлк-харакет багъаланнган дунияны Геляланы Рамазан тюрлендирирге сюе эди.

Ингирде эшитилген радио бериледе жашаудан кетген артистлени ауазларына да халкъ сюйюп, тансыкълап тынгылагъанды.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.
Суратланы **Артур ЕЛКАНОВ** алгъанды.

Кёрмюч

Буруннгу дунияны суратлагъан чыгъармала

Санкт-Петербургда Живописьни, скульптураны эм архитектураны Репин атлы академиясыны Италиялы залында Хамид Савкуевни «Маккавейские воины» атлы кёрмючю 19 майдан башлап ишлерикди. Графика цикл «Вита Нова» китап басмада «Священные тексты» сериядан болгъан энди дуния жарыгъын кёрлюк китапха деп хазырланнганды.

Хамид Савкуевни энчи, кючлю сураты, ташла бла жырылгъанча шарт ызлары ол жигитлик китапланы дуниясын белгилерге бек тап келишедиле. Суратчы дементи аскерле бла сермешген Маккавейский китапланы жигитлерин тау тийрелени адамлары жюрютген быстырлада кёргюзтеди. Ол алай бла аланы ёхтем кёллерин ачыкъларгъа излегенди дерге боллукъбуз. Савкуевни жигитлери кёп сёзлюле тюйюлдюле, ала ёз жерлерин къоруулауда жанларын-къанларын аямай сермеширге хазырдыла.

«Священные тексты» серия отуз шёндюгюлю художникни иллюстрациялары бла Эски эм Жангы Заветни текстлерини отуз томуду. Ол 2014 жылда къуралгъанды, жети жылгъа 24 китап чыгъарылгъанды.

ТЮБЕШИУ

Ариу алгъышла, эсгериуле эм терек бахча

Совет жыллада пионерле болгъанла бюгюнлюкде абаданладыла. Алай ала ол жылларын эсде бек иги тутадыла. Бир-бир жерледе уа жангыдан пионер организацияла къуралып тебирегендиле. Сёз ючюн, бизде Прохладна районда, эки жыл мындан алда болгъанды аллай иш – Сусана Чолакова «Алые паруса» дружина къурагъанды. Жыл сайын анга жангы сабийлени алгъанлай турады.

Бу кюнледе, Прохладный шахарда пионер организацияны жюзжыллыгъына аталып, жыйылыу болгъанды. Ары пионерледен сора да кёп абадан да келген эди.

Тюбешиуню Сусана Сергеевна ачханды. Алгъыннгы къыралыбызда пионер организация къалай къуралгъаныны, аны магъанасыны юслеринден айтханды. Ары келген къонакъла бла шагъырей этгенди.

Андан сора абаданла сёлешгендиле. Ала кеслерини пионер заманларын эсгергендиле. Ол санда поэтесса Татьяна Шулигина, журналист, жазыучу Османланы Хыйса, жаш поэт Гуртуланы Аслан. «Пионерия ариу дунияды. Ол къызчыкъланы, жашчыкъланы низамгъа, ариу къылыкъгъа юйретеди. Тансыкълайбыз ол жыллары-бызны», – дей эдиле къонакъла кеслерини сёзлеринде.

Андан сора Прохладный шахарны артистлери жырлагъандыла, тепсегендиле. Ызы бла организацияларына жангы адамла алгъандыла. Алай бла дружиналарында беш отряд болгъанды, аладан бири пионерле-ветеранладыла.

Ахырында уа Османланы Хыйса элтген эки жыйырмадан артыкъ кёгет терекни орнатхандыла. Ол хычыуун жумуш бла пионер организацияны къуралгъанына 100 жыл толгъанына аталгъан жыйылыу ахырына жетгенди. Алай бла ол кюн ары келгенле уллу зауукълукъ алып, къууанып кетгендиле.

ЛЕЙЛУН УЛУ Хыйса.

ХЫЧЫУУН КЕЗИУ

Пионер галстук

Алгъыннгы къыралыбыз СССР-де дагъыда талай башха къыраллада сабий организацияла къуралгъан эдиле. Алагъа къошулгъан къызчыкълагъа, жашчыкълагъа пионерле дегендиле. Ол организация къуралгъанлы онтогъузунчу майда жюз жыл болады. Пионер организация, кесича, сабийле къыралы эди. Халаллыкъны, хурметликни, болушлукъну, низамлыкъны сейир дуниясы.

Артдан-артха биригиуню жорукълары къуралгъанды, ала газет да чыгъарып тебирегендиле. Къылыкълары да ариу, уллугъа хурмет эте билгенле, кеслеринден гитчелеге болушургъа хазыр болгъан жашланы бла къызланы боюнларында къызыл галстуклары, кёкюреклеринде значоклары бар эдиле. Аланы тагъып, школгъа тебиресе, къаллай уллу ёхтемлик болгъанды хар сабийде. Осал къылыгъы болгъанны, иги окъумагъанны пионерге алмайбыз деселе, сабий, не да этип, ол ишлерин тюзете эди.

Жарсыугъа, ол организация къырал бла бирге чачылгъанды. Эсибиздеди сабийлигибизни эм зауукълу жыллары пионер организация бла байламлы болгъанлары.

Пионерни бек сыйлы белгилеринден бири галстугу эди. Ол аны бек багъалагъанды. Анда-мында сёз пионерни юсюнден баргъанда, эсиме уа чынг аллына биринчи кере галстук алгъаным эсиме тюшеди.

1961 жылда биринчи классха барама. Ол заманда манга жети жыл бола эди. Ючюнчю классха баргъанлыбызда: «Ахшы сабийле болсагъыз, иги окъусагъыз, къарыусузлагъа болушсагъыз, сизни пионер организациягъа аллыкъбыз», – дейдиле.

Къылыгъыбыз да аман тюйюл эди, игирек окъуп да тебиредик. Кимге не бла болушайыкъ деп, аны табалмай эдик. Къалай болса да, бизни пионерлеге алдыла.

Биргеме окъугъан сабийлени галстуклары бардыла. Дерс баргъан кезиуде окъуна, бир-бирле галстукларын сылагъанлай тургъандыла. Менде уа жокъ эди. Анабыз къызыл къумачдан кеси тигип береди, алай аны устаз жаратмайды. «Тюкенден алып такъ», – дейди.

Айтама юйде. Атабыз колхоз ишде – андан ычхыналмайды. Анабыз гитче сабийлеге къарайды. Аланы къоюп кетер адамы жокъду.

Элде тюкенде галстук жокъду. Герпегежден район ара Къашхатаугъа барыргъа керекди. Анда уллу тюкенде галстукла бардыла деп, устаз айтханды. Мен а Къашхатауну жангыз бир кере ичи бла ётгенме, анабыз бла Бабугентге бара. Ол заманда автобус жокъ эди. Колхозну жюк ташыгъан машинасы таугъа бара эди да, аны башына минип озгъан эдик Къашхатауну.

Энди манга ары барыргъа керекди. Устаз бир-эки да тырман этгенди: «Сен пионермисе, тюйюлмюсе? Пионер эсенг, галстугунг болсун», – деп, бир жол къаты урушады.

Мени ау юч сом ахчам барды. Анабызны къарындашы Алма-Атадан къонакъгъа келгенде бергенди. Бир кюн эрттенликде, аны да алып, Къашхатаугъа тебирейме. Манга тогъуз жыл бола болур.

Герпегежден Къашхатаугъа онеки километр жол барды. Жол жаны бла баргъанлай турама. Элден уллу жолгъа чыкъгъыннчы бир улоугъа да тюбемейме. Энди ол заманда алай кёп машина жокъ эди.

Кюн ортагъа Буруу аллына жетеме. Буруу аллы деп, Жемтала кёпюрню бери жанында акъ жаргъа айтадыла. Энди алайгъа Мысаканы атын бёрюле ашагъан жер деп да айтадыла. Жерни атларын артда билгенме.

Алайдан бираз баргъанлай, Къашхатау кёрюндю. Анга жюрегим да къууанды. Бютюнда терк-терк атлап башладым. Дагъыда бир сагъатдан тюкеннге жетдим.

Асфальт орам, школну, тюкенни тюплю-башлы юйлери сейир кёрюнген эдиле. Тюкенни экинчи этажына чыгъама. Галстукну андан алама. Юч сомну узатама. Артыгъын къайтарадыла. Алайда окъуна галстукну боюнума къысама. Къарай кетеме да, резин топланы кёреме. Гитчереклери он капек, уллулары уа жыйырма капек тура эдиле. Эки уллу топ бла бир гитчесин алама.

Тюкенчи топланы бир сеткагъа салып береди. Шёндюча, пакетле жокъ эдиле. Аны да сыртыма кётюрюп, терк-терк атлап кетеме. Галстугуму къанатларын да жер ары-бери чайкъай.

Ол кюн аллай бир къууанч бар эди менде, айтып айталмазча. Юйге уа къарангы болгъандан сора жетген эдим. Гитчеле топлагъа къууандыла. Анам а: «Кесинг ары къалай барып келдинг», – деп сейир этген эди.

Экинчи кюн а жангы галстугуму да къысып бардым школгъа, башымы да ёргерек кётюрюп. Устазым а къарай кетди да: «Кёремисе, пионер галстук къаллай бир ёхтемлик береди. Галстуксуз пионер пионер тюйюлдю. Аперим. Энди уа анга кёре иги да окъу», – дейди.

Андан бери алтмыш жылгъа жууукъ заман озду. Былай бир олтургъан жерде школ, пионер жылланы юслеринден сёз баргъанда, Къашхатаугъа пионер галстук алыргъа баргъаным эсиме тюшмей къалмайды.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

УФСБ

Айлыкъларын къымгъанды

Коррупциягъа къажау оперативизлеу жумушланы кезиуюнде РФ-ни ФСБ-сыны КъМР-де Управлениясыны къуллукъчулары муниципал предприятияны оноучусуну аманлыкъчы ишин тохтатхандыла. «Чегемни пассажирлени жюрютген транспорт предприятиясыны» башчысы А.Четбиев 70 бузукълукъ этгени ачыкъланнганды.

Терсленнген кесини къуллугъун хайырланып, предприятияны ишчилерин алдап, аланы айлыкъларын урлагъанды.

Чегем районну сюдю А.Четбиев РФ-ни УК-сыны 290-чы статьясыны 2-чи, 3-чю кесеклерине эмда 5-чи кесегини «б» пунктуна эмда 159-чу статьясыны 3-чю кесегине бузукълукъла этгенин тохташдыргъанды, аны эркинлигин 3 жылгъа бла 6 айгъа сыйырыргъа деген оноуну чыгъаргъанды. Ол къаты низамлы колонияда турлукъду. Терсленнгеннге 3,5 миллион сом тазир салынгъанды. Дагъыда ол бир жылны ичинде къырал эм жер-жерли самоуправление органлада къурау, административ-ырысхы жаны бла къуллукълада ишлерге эркин тюйюлдю.

Улутха ала туруп тутулгъанды

Коррупциягъа къажау жумушланы кезиуюнде РФ-ни ФСБ-сыны КъМР-де Управлениясыны къуллукъчулары Россейни МВД-сыны Зольск районда бёлюмюню следователи А.Бекалдиевни аманлыкъчы ишин тохтатхандыла.

Полициячы 2021 жылда улутха алгъан кезиуде тутулгъанды. Анга законсуз наркотиклени сатыу-алыу бла кюрешгени ючюн терсленнген инсан ахча берип, жууаплылыкъны женгиллетирин неда уголовный ишни жабылырын излегенди.

Урван районну сюдю А. Бекалдиевге ачылгъан уголовный ишни тинтгенди. Ол РФ-ни УК-сыны 159-чу статьясыны 3-чю кесегине бузукълукъ этгени тохташдырылып, эркинлигин 2 жылгъа бла 6 айгъа сыйырыргъа деген оноу чыгъарылгъанды. Ол условный халда толтуруллукъду. Дагъыда анга 50 минг сом тазир да салынгъанды.

Сюдню оноуу кючюне киргенди.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

Жарсыу

Жаралыла больницагъа жетдирилгендиле

Быйыл 15 майда Заюково элде Киров атлы орамда эки машина къагъышханды.

Аварияны кезиуюнде «ВАЗ-2106» машинада келген инсан эмда «Лада Приораны» водители ауур жарала алгъандыла. Ала алайда ауушхандыла. Энтта ючеулен, аланы арасында 7-жыллыкъ сабий да, саулукъ сакълау учреждениялагъа жетдирилгендиле.

Полициячыла аварияны сылтауларын тинтедиле.

Къырал чек

Излемлеге бойсунмагъанды

«Азимут» авиакомпания Россейни инсанлыгъы болмагъан адамны самолётларында учаргъа къойгъаны ючюн жууапха тартылгъанды.

РФ-ни ФСБ-сыны КъМР-де Чекчи управлениясындан бизге билдиргенлерине кёре, авиакомпания аланы жумушлары бла хайырланнган адамны визасы болгъанын бла къалгъанын тинтмегенди. Бузукълукъ «Минеральные Воды» пунктда ачыкъланнганды.

Бу компания жылны ичинде быллай бузукълукъну экинчи кере болдургъанды. Тель-Авивден самолётда чекчиле россейли визасыз учхан адамны ачыкълагъандыла. Аны Россейге къоймагъандыла эмда административ жууапха тартып, артха ашыргъандыла.

Халкъла аралы законлагъа кёре, пассажирледе виза салынгъанын, башха къыралгъа кирирге эркинлик берген башха документлени транспорт компания тинтирге борчлуду. Ала болмаса уа, терслик предприятиягъа салынады.

РФ-ни къырал чегинден ётген кезиуде законсуз ишлери ючюн РФ-ни ФСБ-сыны КъМР-де Чекчи управлениясы Россейни Административ бузукълукъланы кодексини 18.14-чю статьясына тийишлиликде, авиакомпаниягъа 80 минг сом тазир салгъанды. Предприятияны оноучуларына бузукълукъну сылтауларын кетерирге кереклисини юсюнден эсгертиуле берилгендиле.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

Къоркъуусузлукъну школу

Кеслерин сакълауну амалларына юйрене

Нальчикде «Кизиловка» турбазаны тийресинде МЧС-ни регионда баш управлениясы «Къоркъуусузлукъну школу» деген проектини чегинде республикалы эришиуле бардырылгъандыла. Алагъа билим бериу учреждениялагъан 5 къауум къатышхандыла, хар команда 6 адамдан къуралгъанды, аланы жыл санлары 11-16 жыл болгъанды. Окъуучуланы МЧС-ни КъМР-де башчысы орунбасары Аналаны Мухаммат алгъышлагъанды, хорламла тежегенди.

Эришиулени кезиуюнде сабийле танымагъан жерлеринде жолну табыуда, палаткаланы орнатыуда, альпинист снаряжениясны да хайырлана, тау жерледе барыуда, чунгурладан ётюуде, от тюшюуге къажау эстафетада эм талай башха конкурслада усталыкъларын кёргюзтгендиле, ачыгъаннга биринчи болушлукъну этгендиле. Методика жаны бла себепликни алагъа республиканы от тюшюуге-къажау къутхарыу службасыны келечилери этгендиле. Окъуучула битеу салынгъан борчланы жетишимли толтургъандыла, судьяла эсеплени чыгъаргъан кезиуде уа министерство аланы как эм исси чай бла сыйлагъанды.

Алай бла къызыу кюрешледе биринчи жерни Жангы Малкъар элни мектебини «Къаплан» къауууму алгъанды. Экинчи жерге Нальчикни 18-чи школундан «Къутхарыучу – 07» къауум чыкъгъанды, ючюнчюню – Прохладныйны «Азимут» къауууму алгъанды. Аланы барысы да кубокла, майдалла, грамотала эм эсде къалырча саугъала берилгендле.

«Къоркъуусузлукъну школуну» регионда бёлюмюню башчысы Малкъондуланы Аслан айтханнга кёре, бу эришиулени муратлары ёсе келген тёлюлени саулукълу жашау бардырыргъа юйретирге, альпинизмни айнытыргъады.

ХАБИБУЛЛАХЛАНЫ Зульфия.

ЖОРАЛАУ

Минги таугъа чыгъарыкъдыла

Къабарты-Малкъарны къыраллыгъыны кюнюн белгилеуню чегинде августда «Эльбрусиада – 2022» боллукъду, анга кёре Россейни жер-жерлеринден келип, Минги таугъа бир жолгъа 100 адам чыгъарыкъды.

Ала, эки къауумгъа юлешинип, Азау таладан башлап классикалы маршрутла бла таугъа ёрлерикдиле. Элбрусиадагъа къатышыргъа сюйгенлени хазырлыкъларына къараллыкъды, спорт бла кюреширге эркинлик берген медицина справкала да сураллыкъды. Ёрлеуню аллында жашауну эм саулукъну къыйын болумладан страхование да этерге тийишлиди. Къауумланы ёрге Элбрусда ишлеуде сынамлы инструкторла элтирикдиле, ёрлеучюлени хазырлыкъларына кёре хар ючю адамны биргесине бирер инструктор барлыкъды.

Элбрусиаданы программасына кёре альпинистле Минги тауда ыйыкъдан аслам турлукъдула: юч кюнню хауагъа юйренирикдиле, бир кечени бийикде къаллыкъдыла, ызы бла Элбрусха чыгъарыкъдыла. Бир кюн а, тёреде бола келгенича, резервге къаллыкъды. Кюнню халына кёре программагъа тюрлениуле кийирилирге боллукъдула.

Ёрлеуге къатышыргъа сюйгенле Россейни альпинизмден федерациясыны сайтында – **htpps://alpfederation.ru/event/1344/** эсепге тюшерге керекдиле.

Элбрусиаданы Россейни Альпинизмден федерациясы Къабарты-Малкъарны Правительствосуну болушлугъу бла къурайды, аны бардырыуну юсюнден асламлы информация органлада билдирилликди.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

ТЁЛЕУЛЕ

Эки жанына да тап келеди

Электрокюч бла байламлы тёлеуле не халда болгъанларыны юсюнден «Россети Шимал Кавказ» компания адамлагъа смс бла билдирирге боллукъду. Аны ючюн а «Каббалкэнергону» бёлюмюне барып, заявление жазаргъа керекди. Анда уа ол билдириу системагъа телефон номерни неда электрон почтаны къошаргъа тийишлиди. Ызы бла аны суратха алып, **kbenergo@kbr.rossetisk.ru** электрон почтагъа жиберирге керекди.

Аны этген хайырланыучуну счётунда неллай бир ахча болгъанын, борчу бар эсе, аны да билдирип турлукъду компания. Ток кесиллик болса, аны да хапарын эшитдирликдиле.

Адамлагъа таплыкъгъа деп компания «Свет онлайн» деген къошакъ да жарашдыргъанды. Анда ток бла байламлы битеу тюрлю жумушланы тамамларгъа, эсеплеучю приборну кёргюзтюулерин да жиберирге амал барды.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлагъанды.

Бу кюнледе **Текуланы Баширни жашы Марат** бла аны **анасы Текуланы Рахима**, **Хутуйланы Ражабны къызы**, уллу аварияга тюшюп, ажымлы ёлгендиле. Ол бушуулу ишге барыбыз да бек ачыу этгенибизни билдире, аланы жууукъларына бла ахлуларына къайгъы сёз беребиз.

Текуланы тукъум совети.

УЧРЕДИТЕЛЬЛЕ: КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ ПАРЛАМЕНТИ БЛА ПРАВИТЕЛЬСТВОСУ

Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ Хасан

РЕДКОЛЛЕГИЯ:
ТЕКУЛАНЫ Хауа (баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат (баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис (жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:
Редакторну приёмныйы – **42-63-01**.
Баш редакторну орунбасарлары – **42-38-21**, **40-04-82**.
Жууаплы секретарь – **40-03-24**.
Секретариат – **40-93-62.** Корректорла – **42-63-52.**

РЕДАКЦИЯНЫ БЁЛЮМЛЕРИ:
Политика эм право – **42-24-02, 42-67-68.**
Экономика – **42-66-73.**
Культура – **42-66-76.**
Социал ишле – **42-75-82, 40-59-18.**
Курортла, туризм эм спорт – **40-39-93, 42-66-71.**
Окъуучула бла байламлыкъла жюрютюу эм жазылыу – **42-37-94.**
Энчи корреспондент – **42-68-72.**
Операторла – **42-66-85, 40-28-97.**

Редакция авторла бла къагъыт жюрютмейди.
Къол жазмалагъа рецензия этилмейди эм ала артха къайтарылмайдыла.
Газетде басмаланнган материаллада айтылгъан оюмла редакцияны оюму бла келишмезге боллукъдула. Алада айтылгъан хар зат ючюн Россей Федерацияны Басманы юсюнден законуна тийишлиликде материалланы авторлары кеслери жууаплыдыла.

Редакция авторладан **400** газет тизгинден (машинка бла жазылгъан **5–6** бет) кёпню алмайды.

Газет Связьны, информация технологияланы эмда асламлы коммуникацияланы ишлери жаны бла федерал надзор къуллукъну (Роскомнадзорну) Къабарты-Малкъарда управлениясында **2016** жылда **19 декабрьде** регистрация этилгенди.

Регистрация номер **—ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893**

Газетни басмагъа “КъМР-Медиа” ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет “Издательство “Южный регион” ООО-ну типографиясында басмаланнганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Газетлени иелерине тапдырыу ючюн КъМР-ни почта связыны федеральный Управлениясы жууаплыды.
Телефонла: **76-01-21**

Газетлени розницагъа сатыу ючюн КъМР-ни “Роспечать” акционер обществосу жууаплыды.
Телефон: **42-69-34**

Газет ыйыкъда юч кере чыгъады – **геюрге, орта, шабат** кюнледе.

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады.
20.00 сагъатда къол салынгъанды

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:
Дадуланы Мадина – дежурный редактор; Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия – жууаплы секретарьны орунбасарлары; Зезаланы Лида (1,2-чи бетле), Геляланы Валя (3-чю бет), Ахматланы Люаза (4-чю бет) – корректорла.

Тиражы **1642** экз. Заказ № **988**

Багъасы 10 сомду.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 5

электрон почта:
elbor_50@mail.ru